

ahol elmondhatnók, hogy ezután már nem olyan veszélyes a dolog, most már Istenért vagyok. Az igazi intelem éppen abban áll, hogy mi teljesen elismerjük: Isten ellen vagyok!

Éppen így állunk a másikkal: az Isten bennünk való életével. Természetesen beszélhetünk a keresztyéneknek Istenben való életéről is. De ilyenkor mindig szeretném kezeimet felemelni és óvni: ne beszéljünk elhamarkodottan erről az Istenben való életéről! Sőt tekintsünk magunkra és mondjuk inkább azt, hogy éppen nem Istenben, hanem a világban, önmagunknál élünk. Az a nagy vád, mely alatt állunk, az a megrendítő abban, amint magunkat látjuk, hogy mi annyira a világban, messze Istentől, Istenen kívül élünk. Ha pedig másképpen van, ha életünket Istenben való életnek nevezhetjük, gondoljunk arra, amit Pál mond: el van rejtve Krisztussal Istenben. Ez nem olyan kézenfekvő, hogy az ember beláthassa, hanem isteni csoda, hogy itt a világban Istenben vagyunk, ezt a világot Isten világának tarthatjuk, s helyeinket, ahol állunk, olyan helyeknek, ahol Isten az Úr. A mi igazi életünk Istenben az, ha elismerjük, hogy nem Istenben élünk, hanem távol Istentől. Aki Istenben van, éppen az tudja, hogy ő milyen távol van Istentől, hogy ő mennyire rá van szorulva az irgalmasságra. Akár milyen helyzetbe kerül is, csak az irgalmasságra van rászorulva, s csak a kegyelem a legfontosabb neki. A kegyelem, nem egyéb mint a kegyelem, az egész kegyelem!

Ekkor pedig Isten irgalmassága által intetni egész bizonyosan azt is jelenti, hogy olyan emberek vagyunk, akiknek az irgalmasság ki van szolgáltatva, ami helyesen értelmezve azt jelenti, hogy olyan emberek vagyunk, akiket Istentől való messzeségünkben és ellenségeskedésünkben éppen az az Isten ismer, ért és ragad meg, akitől távol vagyunk és akinek ellenségei vagyunk. Az, hogy nekünk irgalmasságban van részünk, nem jelent egyebet, mint hogy Isten elismert bennünket!

Kedves Barátaim! Ha megkérdeznék s pisztolyt szegeznek mellünknek: honnan veszed a bátorságot arra, hogy Isten reálításával számolj, ilyen valamire még csak gondolj is és ezen az alapon élj (s talán ennek az ígének hirdetője: teológus légy) ismereteinket nem indokolhatjuk azzal, hogy Istent megismertük, hanem minden állítólagos Isten-megismerésünk csak azzal a hitvallással végződhetik, hogy nem mi ismertük meg Istent, hanem vakságunkban, dőreségünkben és sötétségünkben ő is-

mert meg bennünket. Irgalmasság — egy pillanatig sem egyéb, mint irgalmasság — hogy Isten minket megragad és ezen az alapon megpróbáljuk Őt a humanitás és tiszta ész hatáiraival felfogni, anélkül, hogy gondolatainkat értenénk. Az, hogy Isten ért és megragad bennünket, azt jelenti, hogy magunk előtt tisztázzuk, hogy Isten az Ő irgalmasságával lépésről-lépésre, fokról-fokra követ minket. Ez pedig nem más, mint hogy az emberi élet az időben éppen akkor, ha megpróbál Isten előtt élni, egy lépcsősor, mely emberileg szemlélve mindig lefelé vezet. Emberileg szemlélve, mind világosabban ismerjük meg, hogy milyen kevésbé ismerjük Istent és milyen kevésbé tudunk keresztyének és theologusok lenni. Az a fonál, amelynél fogva életem Istennel összefügg, emberileg szemlélve, egyre vékonyabb; nem előre, hanem egyre visszafelé jutunk, egyre gyámoltalanabbak vagyunk, magunkat egyre jobban kezdjük ismerni, magunktól mindjobban megboradunk s észrevesszük, hogy hitünk csupa sóhajlás, beszédünk csupa dadogás, s az ugynevezett keresztyén életünk csupa gyermek-típegés!

Ha keresztyén életünket nem az Isten irgalmassága által intve éljük, akkor kétségbeesés az. De a keresztyén élet nem kétségbeesés. Az a keresztyén hit csodálatos ereje és a keresztyén élet csodálatos tartóssága; az íge az örök irgalmasságról, amely mindig kíséri minket, hogy: miközben mi elfogyunk, belső emberünk Isten irgalmassága által növekszik. De kérem Önöket, ne arra gondoljanak most, hogy ezután nem kell szégyelnünk magunkat és nem kell könyörgő kezeinket a mélységből Istenhez emelnünk. Sőt itt kezdődik el igazán az imádkozás kiáltás, hívás és szükségbe-jutás! De belső emberünk növekszik, mert „minden földi elmulik, csak az Isten szeretete örök.” Isten irgalmasságának nemcsak, hogy vége nincs, sőt növekszik; mialatt mi fokról-fokra alább szállunk, az mind nagyobb és nagyobb lesz és kíséri minket. Akkor nincs miért kétségbeesni! De akkor azt is hozzáfűzhetem még ehhez, hogy azokon a fokokon, amelyeken áthaladunk, mind jobban kifejeződik valami a dicsőítésből és hálaból is Isten jóságáért, azért az igazságért, hogy minket gyermekeinek nevez, hogy megvigasztalódásunk nem csalás, a Krisztusban és Szentlélekben való igazság nem illúzió, hanem valóság, amiből igazán élhetünk. Enélkül lehetetlen élnünk!

Harmadszor azt szeretném még hozzáfűzni, hogy az Isten